

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАУ БЕЛАРУСІ І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР

№ 8 (919) Субота, 21 лютага 1953 года Цана 50 кап.

Заўтра — выбары ў мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных.

Ададзім свае галасы за лепшых сыноў і дочак народа — кандыдатаў сталінскага блока камуністаў і беспартыйных.

Слава вялікаму Сталіну — першаму ўсе-народнаму кандыдату ў дэпутаты!

З імем Сталіна

Заўтра адбудуцца выбары ў мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных. Беларускі народ прыдзе да выбарчых урнаў, каб ажыццявіць свае правы, гарантываныя яму самым дэмакратычным законам у свеце — Сталінскай Канстытуцыяй. Ён прагаласуе за першага ўсенароднага кандыдата І. В. Сталіна і за яго верных саратнікаў, якія ўсе свае сілы, усю сваю працу аддаюць на карысць працоўных, у імя іх шчасця і росквіту. Ён прагаласуе за кандыдатаў непарушнага блока камуністаў і беспартыйных, за лепшых людзей, якія сваёй самаадданай працай памнажаюць багацці і славу нашай Радзімы.

Дзень выбараў — дзень урачыстасці савецкай дэмакратыі, дзень вялікага свята. Працоўныя Беларусі сустракаюць гэты дзень з імем Сталіна на вуснах, з пачуццём глыбокай любові да свайго правадара, да свайго партыі, да свайго сацыялістычнага Радзімы, да братніх народаў Савецкага Саюза. Беларускі народ добра ўсведамляе, што яго поспехі, яго будучыня, яго свабода і незалежнасць моцна звязаны з лёсам вялікага рускага народа, з лёсам народаў усяго Савецкага Саюза. Толькі ва ўмовах СССР, пры савецкім грамадскім і дзяржаўным ладу, пры найвышэйшым кіраўніцтве Камуністычнай партыі стаў магчымым бурны росквіт гаспадаркі і культуры беларускага народа, яго літаратуры і мастацтва.

Шчаслівы і радасны наш сённяшні дзень. Яшчэ прыгажэйшая наша будучыня. У сталіцы Савецкай Радзімы — Маскве, ва ўмовах найвышэйшага адзінадушся і згуртаванасці праводзіў сваю работу XIX з'езд партыі Ленін — Сталіна. Рашэнні з'езда натхняюць партыю і ўвесь савецкі народ на самаадданую барацьбу за новую выдатную поспехі ў будаўніцтве камунізма.

У імя далейшага палепшання добрабыту, у імя таго, каб яшчэ больш палегчыць працу савецкіх людзей, у нас вырашаюцца новыя важныя народнагаспадарчыя зада-

чы, у тым ліку і такія, як пабудова грандыёзных гідрэлектрастанцый на Волзе і Дняпры, будаўніцтва вялікіх каналаў для арашэння і суднаходства, стварэнне палёахоўных лясанасаджэнняў на велізарнай тэрыторыі краіны.

У дырэктывах на пятаму пяцігадовому плану знаходзіць сваё канкрэтнае ўвасабленне ленінска-сталінская нацыянальная палітыка Камуністычнай партыі, якая мае сваёй мэтай умацаванне дружбы паміж народамі, далейшы, яшчэ большы эканамічны і культурны росквіт усіх саюзных рэспублік.

Беларускі народ з вялікай удзячнасцю нашай партыі і таварышу Сталіну сустраў рашэнне аб правядзенні асушальных работ у Палескай нізіне і разглядае гэты рашэнне, як новае праяўленне найвышэйшых клопатаў таварыша Сталіна аб беларускім народзе, аб росце і росквіце Савецкай Беларусі.

У нашай краіне, дзе няма варажых класаў, дзе ўсе народы з'яднаны маральна-палітычным адзінствам, дзе камуністы і беспартыйныя робяць адну вялікую справу, дзе савецкі грамадскі лад аб'ядноўвае ў адзін агульны калектыў савецкіх людзей, — няма іншых інтарэсаў, апрача інтарэсаў Радзімы, яе поспеху, яе мірнай працы. Вось чаму савецкі народ усімі сіламі адстойвае справу міру.

Сваёй паслядоўнай палітыкай міру, якая адваджае жыццёвым інтарэсам простым людзей, савецкі народ аб'ядноўвае вакол сябе ўсё прагрэсіўнае чалавечства і натхняе яго на барацьбу супраць імперыялістычнай рэакцыі.

Настояная барацьба за мір, якую вядзе савецкі народ, прывяла да стварэння магутага лагеру прыхільнікаў міру ва ўсім свеце. Яркім сведчаннем гэтага з'явіўся Венскі Кангрэс народоў у абарону міру. Нашы сэрцы, сэрцы савецкіх дэлага-

таў, былі перапоўнены пачуццём гордасці за наш народ, за нашу краіну, за наш урад.

Усе нашы перамогі з'яўляюцца вынікам геніяльнага кіраўніцтва Камуністычнай партыі, вынікам таго, што на чале нашай дзяржавы і нашай партыі стаіць вялікі прадаўжальнік неўміручай справы Леніна, геніяльны пераўтваральнік усяго жыцця нашай краіны, натхніцель і арганізатар будаўніцтва, самы блізкі мільёнам працоўных чалавек — любімы правадзёр і мудры настаўнік таварыш Сталін.

Вялікі Сталін — карыфей марксісцка-ленінскай навукі. Ён узбагаціў ідэйную спадчыну Леніна, унёс велізарны ўклад у далейшае тэарэтычнае развіццё ленінізму, узяў на новую вышыню марксісцка-ленінскую навуку. У сваёй працы «Эканамічныя праблемы сацыялізму ў СССР» таварыш Сталін тэарэтычна абгрунтаваў і намяціў шляхі паступовага пераходу ад сацыялізму да камунізму, якія знайшлі сваё ўвасабленне ў рашэннях XIX з'езда партыі.

У асобе таварыша Сталіна працоўныя бачаць геніяльнага наследніка ленінскай мудрасці, ленінскай праўдзівасці, ленінскага бастрашпа, ленінскай думкі, ленінскай волі і ленінскай любові да народа.

Ты наша сонца, наша краваніца, Жыць-ж, наш быццё, многа, многа год, Прымі-ж ад сэрцаў чыстых прывітанне, Што беларускі шле табе народ.

Пад кіраўніцтвам вялікага Сталіна наша краіна пойдзе на шляху далейшых смелых улаўтаў, да росці свайго славы, сілы і магутнасці.

За цудоўную ўсёшмук даіцці, за шчасліваю моладзь, перад якой адкрыты ўсе дарогі да навукі, працы, мастацтва, за радасць людзей, за дружбу ўсіх рэспублік і народаў, за праўду на зямлі, якую нясе наша Радзіма, —

Дзякуй вялікаму Сталіну!
Слава вялікаму Сталіну!

Л. АЛЕКСАНДРОВСКАЯ,
народная артыстка СССР і БССР.

Сустрэчы з выбаршчыкамі

У новай сталінскай школе № 21 адбылася сустрэча выбаршчыкаў 18 і 19 выбарчых участкаў Чырвоназвёзднай выбарчай акругі з кандыдатам у дэпутаты Мінскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных Пятром Федаравічам Глебкам. Народная артыстка БССР В. Малькова расказала аб творчым і жыццёвым шляху вернага сына беларускага народа, члена-карэспандэнта Акадэміі навук БССР паэта П. Глебка.

У заключэнне выступіў дэла сустрэты прысутны П. Ф. Глебка, які прачытаў свой новы верш «У шчаслівай самі».

Сустрэча закончылася канцэртамі, у якіх прынялі ўдзел артысты тэатра оперы і балета.

Многалюднай была сустрэча рабочых, інжынера-тэхнічных работнікаў і служачых станкабудуўнічага завода імя Кірава з народным артыстам Саюза ССР, лаўрэатам Сталінскай прэміі Барысам Віктаравічам Платонавым — кандыдатам у дэпутаты Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных. Уважліва слухалі прысутныя выступленне народнага артыста БССР К. Саннікава, які ахарактарызаваў Б. Платонава як выдатнага майстра беларускай сцэны. Выступіўшы затым Б. В. Платонаў шчыра падзякаваў за аказанне яму высокае довер'е.

На выбарчым участку № 27, які знаходзіцца ў памяшканні дэсатэхнічнага інстытута, кандыдат у дэпутаты Мінскага гарадскога Савета кампазітар Р. Пукст сустраўся са сваімі выбаршчыкамі. З прамой выступіў П. Падкавыраў, які расказаў аб творчым шляху кампазітара.

Пасля сустрэчы адбыўся канцэрт, арганізаваны Саюзам савецкіх кампазітараў БССР. Былі выкананы «Танцавальная сюіта» і новыя песні Р. Пукста, а таксама песні кампазітараў Ул. Алоўнікава і П. Падкавырава.

Кандыдат у дэпутаты Мінскага гарадскога Савета кампазітар Я. Цікоцкі сустраўся з выбаршчыкамі 16 выбарчага участка Ленінскага раёна. Сустрэча закончылася канцэртамі. Салісты тэатра оперы і балета выканалі ўрыўкі з новай оперы Я. Цікоцкага «Дзяўчына з Палесся».

Актавую залу Інстытута народнай гаспадаркі імя Куйбышава запоўнілі выбаршчыкі. На сустрэчу з выбаршчыкамі прышоў кандыдат у дэпутаты Мінскага гарадскога Савета народны артыст Саюза ССР Глеб Паўлавіч Глебаў. Аб выдатным майстры сцэны гаварыў заслужаны артыст рэспублікі С. Бірыла.

На сходзе выступіў Г. П. Глебаў. Артысты тэатра імя Янкі Купалы паказалі выбаршчыкам першы акт «Паўлінкі», у якім прынялі ўдзел Г. П. Глебаў.

Заслужаны артыст БССР Е. Палосін — кандыдат у дэпутаты горсовета — сустраўся з выбаршчыкамі 18-га выбарчага участка Мінска.

Да 35-й гадавіны Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флота

Баявыя рэліквіі

Масква. Плошча Комуны. Тут знаходзіцца Цэнтральны музей Савецкай Арміі. Шматлікія экспанаты музея — гістарычныя дакументы, фатаграфіі, карціны расказваюць аб гераічным баявым шляху Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флота, аб вялікіх правадарах — Леніне і Сталіне, арганізатарах нашых узброеных сіл, натхняльніках усіх перамог Савецкай Арміі.

Цяпер, напярэдадні 35-годдзя Савецкай Арміі, у музеі асабліва многа наведвальнікаў. Кожны дзень сюды прыходзяць салдаты і афіцэры, рабочыя і служачыя, курсанты ваенных вучылішчаў, вучні рэспубліканскіх вучылішчаў і школьнікі.

Матэрыялы музея расказваюць аб слаўных перамогах Савецкай Арміі, аб жыцці і дзейнасці Фрунзе, Варашылава, Будзёнага, Батоўскага, Чапаева, Лазо, Шчорса, Шархоменкі і других палкаводцаў.

У музеі многа баявых рэліквіяў. У адной з залаў наведвальнікі бачыць тэлеграфны апарат БОДО, які знаходзіўся ў Стаўцы Вярхоўнага Галоўнакамандуючага. Перагаворы па гэтым апарату з дзеючымі франтамі і арміямі вёў асабіста Генералісімус Савецкага Саюза таварыш Сталін.

...Аб гераічнай барацьбе савецкіх воінаў расказваюць дакументы пра абарону Брэсцкай крэпасці. Вось кавалак жалеза аднаго з бастыёнаў. На ім літаральна няма прамага месца — усё прабіта кулямі. Наведвальнікі бачаць кавалак сцяны, на якім зроблены надпіс: «Я паміраю, але не здаюся. Бываў, Радзіма. 20. VII-41». Карціна мастака П. Крываногата захаяляюча перадае адзін з яркіх момантаў гераічнай абароны крэпасці. На сцяне крэпасці плакат — «Умерь, но из крепости не уйдём». У залах выстаўлена зброя герояў, афіцэрскае планшэт з першым баявым загадам, «Кароткі курс гісторыі партыі», які вывучалі савецкія воіны.

Масква.

Лекцыі, выстаўкі, кінафестываль

35-я гадавіна Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флота шырока адзначаецца ў гарадах і сёлах нашай рэспублікі. На прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах, у навуцальных установах і школах адбываюцца сходкі, чытаюцца лекцыі, праводзяцца гутаркі, прысвечаныя гэтай знамянальнай даче.

Дзяржаўны музей Вялікай Айчыннай вайны пачаў выкарыстоўваць новыя матэрыялы і тэмы — «Вялікая сталінградская бітва», «Вызваленне левабярэжнай Украіны» і «Курска-Арлоўская бітва». Будзе адкрыты новы раздзел — вызваленне Паўночнага Кавказа. У гэтыя дні цікаваць да музея значна ўзрасла. Кожны дзень музея наведваюць экскурсіі працоўных сталіцы.

У Акруговым ДOME афіцэраў арганізавана фотавыстаўка «Слаўны шлях», якая расказвае аб гераічных справах Савецкай Арміі, яе заснавальніках В. І. Леніне і І. В. Сталіне.

Шклоўскі раённы Дом культуры правёў семінар загадчыкаў хат-чытальні, сельскіх клубаў і бібліятэк. Калектыўна распрацаван літаратурна-мастацкі мантаж, прысвечаны Савецкай Арміі — «Легендарная непераможная». Тэкст мантажа разасланы ва ўсе хат-чытальні, клубы і бібліятэкі Шклоўскага раёна.

Беларуская кантора Галоўкінапракату на экраны кінатэатраў Мінска і клубаў праводзіць кінафестываль лепшых карцін, якія расказваюць аб баявых справах савецкіх воінаў. Сярод іх — «Падзенне Берліна», «Сталінградская бітва», «Незабыты 1919 год», «Чапаев», «Абарона Царыцына» і другія.

Перад творчай справаздачай

Хор будзе спяваць рускія класічныя творы Кюі, Танеева, «Песню Сольвейг» фарэкавага кампазітара Грыга.

Падрыхтаваны польскія народныя песні «Ясік», «Вяселе», чэшская песня «Шла Марына».

Аднак не ўсё яшчэ ладзіцца ў рабоце. Кампазітарамі не напісана развітальная песня для заключнага канцэрта.

Для выступлення ў дэкадных канцэртах, — паведаміў заслужаны дзеяч мастацтва рэспублікі Г. Цітовіч, — падрыхтаваны народныя песні аб Сталіне (у апарэцыйна М. Аладава), песні Д. Лукаса «Узялося сонца яснае» (на тэксце А. Русска), самадзейнага кампазітара І. Маціна «Вясельная» (на словы М. Танка), народныя песні «Ды ў зялёнай дуброве», «Рачанька», «Вішанька» (з таіцам «Лявоніха»), танец «Юрчэчка».

З цікавасцю працаваў калектыў народнага хора над вакальна-хараграфічнай карцінкай «Як той Зосі давясло» (аўтар літаратурнага тэкста А. Русак).

Гэтымі днямі хор атрымаў новыя творы: Ул. Алоўнікава «Песню аб Мінску» (на словы К. Кірэнькі), І. Кузняцова «Песню мірных людзей» (тэксце С. Дзержынскага).

На заль, хор яшчэ не паспеў назнаміць слухачоў са сваёй першай праграмай ў адкрытых канцэртах.

Аб тым, як рыхтуецца да дэкады аркестр народных інструментаў, паведаміў рэдакцыі мастацка-кіраўнік, заслужаны артыст БССР І. Жыночкі.

Калектыў у асноўным закончыў работу над уверцюрай М. Аладава «Зара ўзшла» і развучыў святочную уверцюру Д. Камінскага. Рыхтуецца цыкл народных песень у апрацоўцы М. Чуркіна і Я. Цікоцкага.

Значная ўвага аддадзена класічным творам. У канцэртах намячана выкананне «Вальса-фантазіі» Глінкі, арыяна воіна з кантаты «Масква» Чайкоўскага (салістка Л. Александровская), дзве песні з оперы «Аскольдава магіла» Вястоўскага, вальс Шапана.

Разам з аркестрам, апрача Л. Александровскай, намячана выступленне салістаў І. Балочіна, Ю. Васілеўскага, М. Ворылава, Р. Млодз, Т. Ніжнікавай і другіх.

Аркестр атрымаў новыя інструменты і значна павялічыў састаў артыстаў, што дапамагае лепшаму ўдасканаленню яго выканаўчага майстэрства.

Аднак негэта не пашкадаваць аб тым, што напружаная творчая работа нашых музычных калектываў праходзіць без глыбокага кантакта са слухачамі. А патрабавальнае крытычнае слова савецкага гледача прынесла-б вялікую карысць, асабліва на апошнім этапе падрыхтоўкі да выступленняў у сталіцы нашай Радзімы.

Спектакль пра мужнасць і гераізм народа

(«Дзяўчына з Палесся» ў тэатры оперы і балета)

В. ГАДЛУЕўСКАЯ,
выкладчык Беларускай дзяржаўнай
кансерваторыі

«Права» ў перадавым артыкуле «Развіццё і ўдасканаленне савецкай музыкі» пісала:

«Таварыш І. В. Сталін яшчэ ў 1936 годзе ўказаў, што нашым оперным кампазітарам неабходна многа і ўпарта працаваць, каб поўнацю авалодаць усімі рэсурсамі для поўнацэннага выяўлення ў музыцы ідэй і страстей, якія рухаюць савецкімі героямі. Уменне праўдзіва і смела раскрыць сродкамі музычнай драматургіі жыццёвыя канфлікты і супярэчнасці, пазнаць тыповыя рысы характараў герояў нашых дзён — такая важнейшая, вузлавая праблема савецкай оперы».

Траба сказаць, што пастаўкай оперы «Дзяўчына з Палесся» Беларускай дзяржаўнай тэатры оперы і балета стаў на шлях вырашэння гэтай праблемы.

Вылікая работа праведзена кампазітарам Я. Шкідзім, лібрэтыстамі П. Броўкам, Я. Рамановічам і ўсім калектывам тэатра. За велікі кароткі тэрмін створаны спектакль, які можна назваць сур'ёзным дасягненнем тэатра і опернага мастацтва рэспублікі.

Музычная і драматургічная задума «Дзяўчыны з Палесся» ў невястай меры была ўвасоблена кампазітарам яшчэ ў 1944 годзе ў оперы «Алеся». Дзеянне оперы пачыналася падзеямі вайны, развіццё яе ў трагічным плане і заканчвалася прадбачаным перамогай. Такія аднапланавыя кампазіцыйныя былі больш блізкай арытмычна-кампанітарнаму жанру. Характарыстыка галоўных дзеючых асоб была няпоўная. Вораг паказваўся толькі ў грамадзянскім плане. Пераважала рэчытатывнае спяванне.

У такой трактоўцы опера «Алеся» не поўнацю адраўдала паграбаваным жанравым і не заваявала глыбокага прызнання, таму спектакль надоўга трымаўся на сцэне.

Новы спектакль «Дзяўчына з Палесся» адразу заваяваў сімпатый і прызнанне глядача, таму што жыццё, падзеі, вобразы знайшлі ў ім сваё яркае раскрыццё. Музыкальная драматургія ўвасобілася ў простым, але ясным і цікавым сюжэце.

Ужо ў самым пачатку, у сімфанічным уступе, спалучаюцца тэмы, якія характарызуюць напружаную барацьбу і радаснае жыццё. Захаляе карціна мірнага жыцця на Палессі.

Чарвень 1941 года. Прасторная палана, асветленая сонцам. Здалёку даносяцца задушылія песні калгасніцаў: «Вось та, — гаворыць Апанас, — зямлю мы асушылі, вяду з балот сцягалі, у кіпалыя ўвабраві, дарогу мы адкрылі к суездам у калгас». І ў адказ на словы сакратара райкома гучыць хор калгасніцаў: «Смаўся, смаўся, наш жыццё прайшлі час...». Карціна за карцінай праходзіць перад вачыма глядача: бацька звініць беларускаю палка, задушылія і цёпла гучыць любоўна тэма Алеся і Сяргея, і здаецца, што няма межаў прастору мелодыі. Світа працы на Палессі адкрываецца кадрыльна. Бяжыны новы выхад танцоўшчыні выклікае ўсё большае захапленне, а музыка чым далей, тым багачэй раскрывае характар тана.

І гэтак шчаслівае жыццё раптам ларушацца вайной.

Кампазітарам і лібрэтыстамі знойдзены правільны прыём раскрыцця канфікта. Слухаць глыбока перажывае трываю за лёс Радзімы, якая гучыць у музыцы.

Партызанскі атрад пад камандай Апанаса ідзе ў лес і пачынае жорсткую барацьбу з ворагам.

У цэнтры оперы — вобраз простага калгасніка дзяўчыны-партызанкі Алеся. Над не кіраўніцтвам рытуецца ўзрыў варажата ашалова, які неўзабаве ляціць у рэчку разам з падаваным мастом. Прышоў адмаванне з Масквы: Сяргей прыяз вяртае. Гэта выклікала новы прыліў энергіі да барацьбы. Алеся пры выкананні задання схапіла ворагам. Нямецкі карлік фон Болен дазваджае, нарэшце, хто такія «дзяўчына з Палесся». Алеся ў прысутнасці карніка і вартвых забівае здрадніка Сёмку. Партызаны акружаюць фашыстаў, вызваляюць заложнікаў і разам з ім — Алеся.

Усе гэтыя падзеі паказаны ў лагічным і праўдзівым развіцці. Яны блізка і эразумелія глядачу. Слухаючы гэтую оперу, жывёліца ўспамінаюцца словы выдатнага музычнага крытыка А. Серова: «Для оперы ўся справа ў тым, каб у сюжэце была сэрцачнасць, шчырасць паўчудзя, каб драматычныя палажэнні кранаці розныя бакі душы нашай».

У сюжэце оперы «Дзяўчына з Палесся» многа шчырасці паўчудзя і такіх драматычных палажэнняў, якія кранаюць розныя бакі душы.

Кранаюць карціны калгаснага свята, каханне Алеся і Сяргея. Гамбока хваляе партызанская палета лютым ворагу за павешаных людзей, за спаленныя вёскі, за дзяцей, якіх жывымі ў зямлю закапалі. І як радуецца глядач, калі партызаны вызваляюць Алеся!

Опера «Дзяўчына з Палесся» народная па сюжэту і па музычнай мове. Фальклорныя артанічна ўліваецца ў створаныя кампазітарам музычныя вобразы. Яркім падкрэпленнем гэтага з'яўляюцца хоры і танцы. Хор «Ой, ды сонейка яснае», які выражае спакійны, святочны настрой калгаснікаў, пабудаваны на тыповым народным распеве з падголоскамі. Хор «Чыма людзі віныны» выражае зусім другі настрой — трагедыю сялян, якіх гоняць у няволю, але ён таксама пабудаваны на народным распеве, на жалобных інтанацыях, якія нагадваюць стогны падняволь-

ных сялян дзевяцінаго часу. У хоры «Цяжка, цяжка нам» няма народнага распеву, але ёсць народная гаворка — рэчытывы. Вялікае ўражанне пакідае хор пра з'яўленне бор, што апавядае пра гераічную барацьбу партызан. У ім асабліва шырока ўжываецца народная мелодыя. Сваёй жыясцю вызначаецца хор «Бём фашыстаў» — «ночы і днём...», мелодыя якая з'яўляецца цытатай салдацкай песні.

Харавыя партыі завяршаюць гераічныя хоры: «Масква, Масква, сталіца дарагая» і хор-апафэоз з фінальнага чадверця дзеі.

Ця опера знайшла глыбокае ўвасобленне ў музычнай тэме партызан. Тэма партызан — ваявая, напружаная. Яна

Сцена з оперы.
Алеся — нар. арт. СССР і БССР
Л. Александровская, Сяргей — арт.
Н. Лазарэў.

гучыць амаль ва ўсіх драматычных падзеях і эпізодах. Гэтая тэма з'яўляецца паслядоўнай лініяй музычна-драматургічнага развіцця, якая поўнацю супадае з драматургічным развіццём лібрэта.

Парадэльна тэме барацьбы вырашаецца тэма шчасця, радасці, надзеі, тэма кахання Алеся і Сяргея. Яна ўпершыню з'яўляецца па ўступе і таксама праходзіць праз усю оперу, вабачы сваёй меладычнасцю, задушылісцю і лірычнай прастамай. На музычнай драматургіі яна самастойная, як і першая тэма.

На аснове гэтых двух тэм дазена яркая і вобразная характарыстыка дзеючых асоб. Вобраз Апанаса раскрываецца ў арцы «Над зямлёю закружылі каршуні». У ёй добрае экспазыцыйнае развіццё, яна меладычная і сімфанічная. Надоўга застаецца ў памяці калгаснікаў момант арцы: «Беларусь мая, маці родная». Далейшае развіццё вобраза Апанаса звязана з тэмай партызан.

Характарыстыка Алеся дадзена ў адрэві драматычным арцы «Гора край наш агарнула» і ў гераічным маналогу: «Я не адна, нас многа, нас мільёны». І ў тым і ў другім выпадку музыка пераконна сваёй меладычнасцю.

Яркая музычная характарыстыка вызначаюцца дуэт Алеся і Сяргея з першай дзеі, песня і арцы Данілы, песня Марфачкі, у якой багата народнай мазаі.

Рэзка кантрастная характарыстыка дадзена Сёмку. У ім паступова раскрываецца вобраз здрадніка. Інтанацыі яго музычнай мовы ўкрадлівыя, затоежныя, драматычнае выражэнне. Яны гучаць, папярэджаючы з'яўленне Сёмкі, суправаджаюць яго.

Опера «Дзяўчына з Палесся» — творчая ўдача кампазітара. Яна сведчыць аб яго значным росце. Кампазітару асабліва ўдаліся хоры з іх тыповым народным многаголосем, танцы, арцы, арцы, і некаторыя рэчытывы.

Аднак оперу нельга лічыць яшчэ закончанай. Яна патрабуе далейшага ўдасканалення. У ёй не да канца паслядоўнае сімфанічнае развіццё. Тэма барацьбы часта гучыць рэзка і адзінока, не знаходзячы далейшага разгортвання.

Вобраз Алеся ў музыцы не мае яшчэ закончанай характарыстыкі. Няма развіцця яго саольнай партыі за выключэннем арцы, месца якая ў першай карціне траецца да і зусім апраўдана. Сустрэкаюцца рэчытывы, якія на мелодыі, па гучанню недастаткова артанічныя ў паўтанні з паірадымі або наступнымі мелодыямі.

У сярнічным увасобленні оперы адчуваецца залішняе захапленне шумавымі эфектамі, прамерна частая страляніна і выбухі бомб, што заглушае музыку або запавядае яе адсутнасць.

Музычная драматургія оперы ярка раскрыта ў акторскім выкананні. Л. Александровская ў ролі Алеся стварыла вобраз гераічнай беларускай дзяўчыны-партызанкі. Гэты вобраз багаты яркімі і пераканальнымі сярнічнымі фарбамі.

Заслужаным артыстам БССР Н. Ворвулеву ў ролі Апанаса нехватае суровасці. Арцы гучыць прамерна лірычна. Яна статычная па сярнічным увасобленню. Вобраз Апанаса да народа не праякнуты той мужнасцю, якая ўласціва музыцы.

Народны артыст БССР М. Дзянісу ў ролі Апанаса больш глыбокі і дзейны. Застаецца ў памяці яго імкненне да дзеяння, яго бацькоўскія клопаты аб народе. Але сцявак павінен паклапаціцца аб больш выразным ваяцкім гучанні партыі.

Выразны па сярнічнаму майстэрству вобраз Агаты ў выкананні заслужанай артысткі БССР В. Валчанецкай.

Пераканальна гучыць партыя Данілы, якую выдзе М. Званіцаў. Асабліва хораша правёў актэр сцэну сустрэчы Данілы з Алесяй ў варажым тэме.

Ярка сярнічнае увасобленне надае вобразу Сёмкі народны артыст БССР І. Валодін. Як толькі Сёмка з'яўляецца на сцэне, глядач высмейвае яго і непаўдзіць здрадніка.

Не менш яркі вобраз фашысцкага карніка фон Болен стварыў заслужаны артыст БССР Н. Сердобаў. Драпежніцкая палета фон Болен партызанам, здэскі над Алесяй выклікаюць нянавіць у глядача.

Добрае ўражанне засталася ад маладых выканаўцаў Р. Асіпенка і К. Кудрашовай. Салістка Р. Асіпенка ў партыі Алеся стварыла жывы вобраз гераічнай дзяўчыны Арцыстка валодае голасам прыгожага тэмбра, выразнай дыкцыяй. У яе выкананні багата прастаты і шчырасці.

Варта адзначыць і выканаўцаў партыі Марфачкі — артыстак Т. Шымко і Т. Ніжнікану. Пудоўна песня Марфачкі ў іх выкананні гучыць цёпла і задушыліа.

Есць у спектаклі і рад недахопаў. Зусім неадпаведна адсутнасць цёткай дыкцыі ў хоры. Амаль у кожнай харавой партыі слухач павінен адгадавацца, якімі словамі пачынаецца хор, нават у тым выпадку, калі слухач сядзіць у першых рэдах партыі. Гэта сведчыць аб адсутнасці работы над дыкцыяй спявакоў і аб выканаўчым прымітывізм у калектыве. Няма выразнага рытму і ў аркестры. Наглядаецца адсутнасць поўнага ансамбля аркестра з салістамі і нават рытмічным разнабой пры выкананні танцаў. Аркестр часта заглушае салістаў.

Паслядоўна разгорнутыя падзеі сведчаць аб правільнай пабудове лібрэта. З моманту канфілітных сутыкненняў даецца паступовае драматычнае нарастанне. Праўда, некаторыя прызначэнне выклікае сустрэча Алеся і Сяргея, іх размова аб каханні ў прысутнасці партызан у невялікіх напружаных момант. Гэта здаецца неатуральным. Можна згадаць з тым, што гэтая сцена ўсюды лірычна дэпільна, але больш мэтазгодна было-б перанесці гэтую сустрэчу ў сцэну развіцця Алеся і Сяргея.

Тэкст лібрэта няроўны. З цяжкасцю ўспрымліваюцца фразы: «Ты звар'ядзе», «Койна пуза напхала...». Есць неабавязковыя тэкставыя паўторы: «Збор!» — «Есць, збор есць, добра цпер, зброй ў нас шмат! Зброя ў нас есць! Ворагаў мы будзем біць, будзем біць! Добра цяпер у бойку іспі, зброя есць, стрэльбаў шмат, гоў, зброй шмат».

Зразумелая радасць партызан, але навошта гэтак наіўна бясконца паўтарэнне адной і той-жа фразы? Тут адсутнічае пастычнае ўвасобленне тэксту. Становіцца некалькі выратоўнае музычнае суправаджэнне, у якім кожная фраза паўтараецца ў разнастайных галасах.

Лібрэта з'яўляецца адным з асноўных элементаў оперы, і яно павіна быць дэталёва апрацавана. Пастычнае гучанне яго павіна быць такім-жа інтанацыйна чыстым, як і музыка.

Вялікае значэнне ў гэтым спектаклі маюць дэкарацыі. Сцена пажару (фінал другой дзеі), завіруха ў лесе, узрыў варажата ашалопа (першая карціна траецца дзеі), сцена партызанскага прывалу ў гучыні лесу ў летнюю ноч (другая карціна траецца дзеі) — усё яны закончаныя па мастацка-дэкаратыўнаму майстэрству і робяць вялікае ўражанне. Глядач шчырымі волеўскамі дзейна адчынае работу мастака С. Нікалаева і яго бригады.

Спектакль «Дзяўчына з Палесся» — вынік калектыўнай пайнай работы настаўніцкай — народнай артысткі СССР Л. Александровскай, рэжысёра Н. Дамброўскага і О. Маралёва, народнага мастака БССР, лаўрэата Сталінскай прэміі С. Нікалаева, мастакоў Віліча, Пешкура і Кузьваловскага, дырыжора Л. Любімана, балетмайстра А. Ермалаева.

Опернае мастацтва рэспублікі ўзбагачаецца новым значным творам, які з'яўляецца каштоўным укладам у беларускае савецкае мастацтва.

Аб правамерным і выпадаковым

М. ПАСЛЯДОВІЧ.

Перад намі новая кніга маладога пісьменніка Івана Мележа, які парадаваў перад гэтым чытача абрынкам апавяданняў «Гарачы жыццё». З таго часу прайшло некалькі год. І вось мы чытаем ужо яго новы раман «Мінскі напрамак», прысвечаны гераічнай барацьбе савецкага народа з гітлераўскімі акупантамі.

Першае, што хопіцца адначыць, гэта досыць вялікі рост аўтара як мастака ў параўнанні з ранейшымі яго творами, смеецца маладога пісьменніка брацца за адказнаыя тэмы. У беларускай савецкай прозе гэта першы буйны твор, у якім многа старонак адведзена паказу баявых спраў нашай салдай арміі. Не меншае месца займаюць у рамане і карціны партызанскага жыцця. Праўда, раман падзелены кампазіцыйна яшчэ-бы на дзве самастойныя часткі, на дзве планы. Раздзелы пра франтавікоў і партызан змяняюць адзін аднаго ў дакладна і нібы загады разлічаны прапорцыі. Сюжэтная сувязь паміж падзеямі на фронце і ў тылу ворага не матывавана як належыць. Без асаблівага цяжкасці можна выбраць з «Мінскага напрамку» ўсе раздзелы пра партызанскую барацьбу, і мы атрымаем самастойнай і завершаную апавесць, якая самастойнай і завершанай будзе пасля гэтага выглядаць кніга пра адзін з участкаў 3-га Беларускага фронту.

Вядома, у франтавікоў і ў партызан былі адны і тыя-ж задачы і мэты: хуткай разграміць гітлераўскую крыважэрную арду, ачысціць родную зямлю ад нечэсных захонікаў. Яна родная не толькі для камбата Аляксея Лагуновіча, які тут парадзіўся. Пасля Лагуновіча камбат і ваяцкі палкоўнік Явасянаў, камбат Маскаленка, лейтэнант Гогаберыдзе, сержант Быстроў. Несакрушальна сіла Савецкай Арміі — у яе адзінасце, у сталічнай дружбе людзей розных нацыянальнасцей. Рускія і украінцы, грузіны і палякі жывуць адзінай высокароднай ідэяй — ідэяй вызвалення. Ад камандарма і да радавога салдата — усё поўны нанаіцы да тых, хто перапінаў поўны міру стваральную працу. І гэта добра паказана ў многіх раздзелках рамана «Мінскі напрамак». Перад намі жывыя людзі, іх думкі, хваляванні. Некалі маленькі Ісь Чарняхоўскі, сын палскага батрака, наладжваючы рух палкаду на станцыі, марыў стаць машыністам або стралячым.

А сёння перад намі камандарм Іван Данілавіч Чарняхоўскі, заняты дзень і ноч падрыхтоўкай часцей болей як чатырохсоткіламетравага фронту да пятага студзенскага ўдару на ворагу. Іван Мележ паказвае Камандарма ў дзеянні: мы бачым яго сарод салдат і афіцэраў танкавай бригады, дзе служыць Аляксей Лагуновіч, на Кіі, у штабе фронту. Скупнымі, але трапнымі дэталімі малое пісьменнік яго характар, перадае яго паўчудзя вялікай адказнасці за справу, давераную яму партыяй і ўрадам.

Гэтай аднаасноў і важнасцю справы праякнуты ўсе воескі генерал-палкоўнік Чарняхоўскага. Вось адзін з галоўных герояў рамана Аляксей Лагуновіч у ноч перад прышамым нямецкага фронту абыходзіць свой батальён. Каля адной стрыццядычарыкі ён убачыў нерухомую пастаць. Гэта быў лейтэнант Коляшаў. Ён упершыню на перадавоў.

«У вас душа паўноўна ў Мінску? — першым загаворыў Коляшаў, звартаючыся да камандзіра танкавай роты. — Ніну бачыце ўсе, не дачакаецеся...»

«Бачу, часта бачу...» — нечакана — А ў цябе, Коляшаў, не ляціць туды душа? Табе ўсёроўна?»

«Чаму-ж! — адразу запярэчыў лейтэнант.

«А чаго-ж ты, скажам, туды імкнешся? У цябе-ж там няма нікога? Маці ў Горкім, Рая таксама даўка ў тылу. У цябе-ж у Беларусі нават знаёмых няма. Няма нікога, адным словам, да каго-б ляцела душа.»

«Як нікога, таварыш гвардыі старшы лейтэнант? А людзі папы?»

Знявечаная, але непакараная ворагам Беларусь доўга чыкала хвіліны гэтага наступлення. І вось яна налішчала. «... Артылерысты ўжо здымалі з халаднаватых выносцістых ствалоў і надупільных варадніх тормазаў замасленныя чыжы, круцілі ручкі пад'ёмных і паваротных механізмаў, дасягалі снарады ў патроннікі.

Хобаты гармат уздымаліся гноўна ў неба, у заходні бок. Пачыналася раіцца.»

Іван Мележ. «Мінскі напрамак». Роман Дзяржаўнае выдавецтва БССР. 1952 г. стар. 726. Рэдактар В. Вітка.

Добра вылісаны пісьменнікам батальённы карціны, створаны асобныя вобразы, характары, якія запамінаюцца. Гэта генерал-майор Шчарбоцкі, лейтэнант Гогаберыдзе, лейтэнант Коляшаў, сержант Юры Туравец. З партызан добра паказаны падручнік Шашура, Вася Крайко, Ніна Лагуновіч, камбрыг партызанскай бригады Мікола Ермакоў, калгасніца Аўдоўца Шабуня.

Іван Мележ, як гэта відаць з рамана «Мінскі напрамак», — таленавіты пісьменнік. Таму мы адрапта і шчыра павінны сказаць і пра значныя недахопы яго новай кнігі.

Як вядома, у жыцці вельмі мала людзей, падобных адзін да аднаго. У кожнага свой адметны паходка, жэсты, характар гаворкі, свае адметныя словы, якія ён ужывае часцей за іншыя. Каб Іван Мележ, прадуоўчы над «Мінскім напрамакам», заўсёды гэта памятаў, ён-бы паклапаціўся аб наданні героям твора — а іх больш за 60 — пэўных асаблівасцей як знешняга, так і інтэлектуальнага парадку.

На кожным нашым варадзе, сярэд калгаснікаў і настаўнікаў, сярэд рабочых і інжынераў мы сустракаемся з людзьмі, якія так і прасіцца ў раман ці паэму. А што атрымаваецца, калі мы берэмы за прыро? Гэтыя героі, гэтыя прыгожыя і прыбавныя ў жыцці, выглядаюць на старонках нашых кніг нейкімі нягарабнымі; мова іх, сакалітая і вобразная ў жыцці, робіцца ў творы сухою, праснаю. Часта гэты літаратурны героі хопіць са старонкі на старонку памеру сур'ёзна, яны імя часу з'яўляюцца навокал, усміхнуцца значначым, дзесяці. Ён, гэты героі, нават калі і зарагата, дык не там, дзе трэба. І гаворыць ён не таў, як у жыцці, а так, як хоча, ці, правільна, прымушае яго аўтар, а не як вызначае характар героя. І можа героі гаворыць так таму, што аўтар не стварыў характар, а назваў толькі прозвішча.

Вось перад намі карціна хваляючага ўспамінання партызан з Савецкай Арміяй. Адзін з герояў, неспакойны Вася Крайко, пасля вялікіх прыгод перад гэтым, прыстроіўся сярэд салдат у машыне. Падручнік Шашура, які павінен варуціцца ў штаб бригады, пытаецца:

«А ты, Вася, друг мой юны, таўскама не вернешся?»

«Варуся — заўне! Толькі правяду — блізка да Мінска!». Ведзеш што, — голас Васи нечакана пацішэў і памыкаў. — Пабач...»

«Валю, вядома, — падмігнуў згадзілівы падручнік.

«В-вядома. Скажы ёй, што са мною ўсё ў парадку. А то яна, мусіць, перажывае...»

«Есць за каго перажываць!».

Гэтае «есць за каго перажываць», як ушыпкі магніт, выяўляе нам і характар Шашуры, які па-наіўнаму глядзіць на каханне, і адначасова прыклімае вамеры ўніславы настроі Васи Крайко. У кароценькім дыялогу відаць, што гэта, папершае, дружбачкі, і адзін з іх, Шашура, крыху старэйшы. Па-другое, кожны з іх абадае пра інтымныя справы другога. Тут багата падтэкст пры вялікай скупкасці слоў. Моўныя асаблівасці Шашуры і Васи Крайко такія, што гэтыя героі не пераблытаюць. «Каліна-маліна», што часта ўжывае бывалы Шашура, ніяк не стасавалася-б да воеснацядатковага тона Васи Крайко.

Тым больш крыўдна, што разам з удачамі сустракаецца ў рамане і многа непрадуманых. Аўтар непрадбачліва ўжывае словы і дэталі, якія служыць не выяўленню лепшых рысцаў у станючым героі, а падкрэсліванае адмоўнае. Камісар партызанскай бригады Нічыпар Туравец адхоча дзіць з ротай Змітра Шабуні пасля зацята бою з гітлераўцамі на ловах пазіцыі. Цяжка параненага Шабуню ісуць на насіках. Шабуня, бачачы, як цяжка партызанам выносіць яго з бою, прасіць, каб яго пакінулі, ён гаворыць, што яму мала засталася жыць. Ён ужо трызіці і што-ж адказвае камісар чалавеку ў астатнюю яго хвіліну?

«Будзь мужыком, Змітрок! — строга, быццам загад, прамовіў Туравец.»

І далей:

«Шне спадабаўся такі тон размовы з Шабунем. Інакш нельга.»

Неправамерныя тут гэтыя словы! Не мог так сказаць Туравец, янога І. Мележ стараецца паказаць як чулага чала-

века. Туравец добра ведаў характар раненнага, ставі здарова параненага! Мала гэтага, аўтар, відаць, не ўсведамляючы таго, што ён робіць, кладзе на Тураўца яшчэ адну цяжкую. Шабуня памёр. Туравец даведзецца пра гэта, хоць і быў усю ноч побач з Шабунем, толькі ад Ніны Лагуновіч. Ні разу за ўсю ноч ён не падышоў да друга, які паміраў. Туравец спаў, раіцца з асадой мыслю, хваляючыся, як ён схапіць за апошнія дні і аброс барадоў. Захаляюць ўзыходам сонца, расам, адчуў голад, папукаў у кішэні хлебных крохал... І гэта ў час, калі памёр чалавек, які быў адным з тых, хто разам з Тураўцом стварыў бригаду!

Так не да месца ўжытыя непаправныя ў гэтым выпадку дэталі павярнуліся супраць героя і аўтара. Іх многа было ўжыць толькі для таго, каб выявіць або падкрэсліць эгаістычны характар чалавека, яго абыякавасць да лёсу блізкага, да таварыша. А Туравец, як гэта відаць з паірады і пазнейшых яго спраў, не тамі! Ён не можа быць такім.

У другім месцы, раскаваючы пра біяграфію Аляксея Лагуновіча, І. Мележ піша: «На беразе Дона плях яго зноў абарваўся». Гэтае плях «абарваўся» трэба, відаць, разумець, што чалавек памёр. Аднак ён, насуерак сур'ёзнаму аўтару, застаецца жывым і з перамогаю ўваходзіць у Мінск. Аляві яшчэ адно: паказваючы дзейнасць камбрыга Ермакова, аўтар гаворыць, што «ён мімавольна стараўся прыцягнуць абасамі траву». Тут адно прычыны другога. Слова «стараўся», як вядома, мае астыўную форму. Яно азначае праўдзівае волю чалавека, яго імкненне. А варта было аўтару, удачываючы псіхалагічны стан героя, выкрэсліць адно з гэтых слоў, і ўсё-б стала на месца.

Сустрэкаюцца ў рамане старонкі, якія смела можна было-б скараціць, і твор ад гэтага толькі-б выйраў. Адчуваецца імкненне аўтара ахапіць усё, паказаць у адной кнізе не толькі перамогу над акупантамі, але і пачатак аднаўлення народнай гаспадаркі, адносіны да нас так знаёмых сувязяў і г. д. Вядома, пры больш строгай патрабаваўнасці аўтара да аб'ёру матэрыялаў, а рэдактара В. Віткі — дэ кнігі, многага з пералічаных недахопаў можна было-б унікаць.

</

Творчы год паэта

Не многія беларускія паэты ў мінулым годзе парадвалі чытаць новымі добрымі творамі. Перагортваючы старонкі літаратурна-мастацкіх часопісаў, здзіўляешся беднасці раздзелу паэзіі. Свае творы надрукавала вельмі абмежаванае кола паэтаў; многія з апублікаваных вершаў ніякія на сваіх мастацкіх якасцях і, вядома, ніяк не могуць задаволяць чытача.

З усяго апублікаванага часопісамі ў раздзеле паэзіі вылучаюцца вершы Максіма Танка. Вынікі яго творчага года гавораць аб надзвычайнай плённай працы паэта, аб яго нявышнчаных пошуках свайго паэтычнага слова, аб наглыбленні ідэяльна і мастацкага зместу яго паэзіі. У нумарах часопіса «Полымя» апублікавана шэсць нізак вершаў паэта — звыш сарака твораў. Самыя значныя падзеі, якія адбываюцца ў нашай краіне і за яе межамі, знаходзяць жывы водгук у М. Танка. Паэт адчувае сабе неаддзяльным ад спраў свайго народа. Ён прызнаецца, што яго сэрца ніколі «не знала сігнала аблоў, яно, як гарніст, бяжуча трыгваючы сцягала і клікала да перамогі» («Паходная песня»).

Максім Танк няспынна дамагаецца выключнай тэматычнай шырыні сваёй паэзіі, разнастайнасці яе форм і інтанацый. У мінулагадніх нізках можна знайсці і палыміную паэтычную публіцыстыку, і цвёрдыя задумшныя вершы аб каханні, аб прыгажосці роднай прыроды, і паэтычныя легенды, і вясёлыя жарты. Геаграфія тых паэзіяў, якія адлюстроўвае паэт, надзвычай шырокая. Здаецца, няма такога кутка на зямлі, куды-б ён не заглянуў сваім праціўным вачам.

Некаторыя вершы М. Танка зроблены з надзвычайнай дасканаласцю і прыгажосцю. Нельга ўтрымацца, каб не прывесці тут дзевяці вясёлых верш «На Гіндукушы», які сведчыць аб вялікай паэтычнай культуры аўтара:

Праведнік няспына гаварыў:
— Як мінем мы палацу лясную
І перайдем праз круты абрыў,
Дзе з вятрамі воблакі надручваюць,
Дзе бяруць патажкі свой разбег,
Дзе ад грому іх аж глухнуць вушы,
Пакажу я Індыю табе
З селішчымі скалянай Гіндукуша...
Тут такія ледніковы гарбы
І такое знянне ў аддаленні!
Ад усіх я, хто са мной тут быў,
Чуў заўважлівы захваленні!
Што-ж маўчыш ты? Індые відані...
— Не, там — кратар вогненны,
Ніякай, няйначай,

Бо ва Індам горы ўсе гарыць,
Бачым полымя там?
— Бачу... бачу!

Так у гранічна сціснутых і скандэсаных радках з хваляючай мастацкай сілай выказваецца глыбокая думка аб сённяшняй Індыі. І перад чытачом паўстае краіна, ахопленая полымем народнай барацьбы.

Глыбокім пачуццём сямноўнай любові прасякнуты ліст паэта да маці Нікіса Беларыса. М. Танк знайшоў тым мужыкам і простыя словы, якія праўдзіва выказваюць гнёў савецкага народа да акупан-

Г. ШЧАРБАТАУ.

таў Грэцыі і захваленне барацьбой грэчаскіх патрыётаў.

У мінулагадніх нізках можна знайсці ніякага такіх вершаў.

М. Танк — паэт-лірык. У мінулым годзе ён прадаўжаў развіваць і пашыраць гэтую арганічную для яго таленту паэтычную плынь. І трэба сказаць, што ў гэтым кірунку ён дабіўся новых творчых поспехаў. Яго лірычныя вершы набылі надзвычайную празрыстасць. Яны вылучаюцца свежасцю мастацкага вырашэння тэм, сардэчнасцю і шчырасцю. Паэт умее перадаць патаемныя рухі душы чалавека.

Лірычны герой твораў М. Танка — духоўна багаты, неспакойны, высокародны ў сваёй працы і ў сваіх імкненнях. Мы бачым, як ён з законнай годасцю савецкага чалавека рудуецца пераможа будаўніцтвам Волга-Дона, як ён натхнёна ўзводзіць гідрэлектрастанцыю на гуляўнай рэчцы Зельвянцы, як ён узнімае кварталы Мінска і Сталінаграда. Гэта канкрэтны чалавек з пэўнымі адзнакамі характару.

Няспынна павышаючы сваё майстэрства, паэт імкнецца знаходзіць сваё вырашэнне кожнай тэмы. Вось, напрыклад, верш «Адлітаюць удалы журавы». Здавалася-б, што можна сказаць новага пра гэтую старую, як свет, тэму. Аднак паэт для гэта знаходзіць новую трактоўку. Ён не сумее таму, што журавы адлітаюць з роднага краю, а толькі дзякжа яму праводзіць ітшмак «за блакітнай воды Міжземнага мора», бо ён непакоіцца:

Каб яны не загінулі там над шляхамі
Ад вятроў ці ад кулі хітоскай шаёнай,
Калі будучы кружыць над Эўладай
Палоннай.

«Гэтай стаяй крылатай» паэт паслае «спрытанне байцам за астражныя крыты», каб ніколі не пакідала іх надзея ў тым, што настане вясна, што сонца ўздыме над іх краем. Мажора, а не з традыцыйным смуткам гучаць заключныя радкі верша:

Хай шчасліва удалы журавы адлітаюць,
З добрай звесткаю я іх вяроту чакаю.

Такім чынам, верш аб адліце журавоў набыў новае і глыбокае ідэянае гучанне. Па-сваёму арыгінальна і своеасабліва паэт вырашае і тэму верша «Начлег каля Свіцязі». М. Танк менш за ўсё цікавіць атрыбуты старога паэзіі: іржаныя коней, байкі казачнікаў, зваблівыя чары ночы. Ён чуе песню надзежнікаў аб слаўным капітане Гастэлі, і калі над небакам абудзіўся дзень, неспадзявана над люстрам вод паўчыц — «ляціць і падае яго самалет».

Паэт каляча верш такім нечаканым паваротам:

Мо' ён штоноч над светам,
Над Свіцязю рэе,
Як зара,
А мо'... на хвалях гэта
Агонь палымее
Майго кастра.

Верш выкілае глыбокі роздум чытача. Простымі словамі, без напышлівасці і не-

падобнага пафасу аўтар стварае яркі вобраз легендарнага Гастэлі.

Лепшыя творы М. Танка за мінулы год гавораць аб яго вялікіх творчых магчымасцях. Але трэба сказаць, што паэт не заўсёды скарыстоўвае іх на поўную сілу. У мінулагадніх падборках сустракаюцца пасрадныя ў мастацкіх адносінах вершы, з празаізмамі і штатпамі, з недасканалай рыфмай.

Паэт часта паўтарае, хай сабе і ўдалы, але адны і тыя-ж мастацкія прыёмы той ці іншай тэмы. Напрыклад, верш «Перавал Штурэц» напісаны ў той-жа манеры, што і на «Гіндукушы». Як і ў першых вершах паэт з вышнімі гор глядзіць на новае жыццё Славакіі. А калі прыпомніш, што падобны прыём ужыты ім яшчэ ў ранейшых вершах — «Зорка» (1949 год) і «Апоны на Карэ-Дагу» (1950 год) — гэ становіцца крыўдна за паэта. У якасці паўтору можна прывесці і вельмі часты зварот паэта да сваёй песні. У мінулым годзе, ды і ў папярэднія гады ён многа разоў звяртаўся да сваёй песні, прычым, гэта часам прыводзіла да стэрэатыпных думак (вершы «Мне спакою не знаць» і «Паходная песня»).

Падобная аднастайнасць сведчыць аб тым, што М. Танк не да ўсіх вершаў ставіцца з высокай мастацкай патрабавальнасцю. Гэта можна паказаць і на іншых прыкладах. Вершы «З пернамаямскім салютам, сябры!», «На джынках», «Волжскі баянішчык» напісаны без творчай арыгінальнасці і не нясуць у сабе сур'ёзнай ідэяльнай нагрукі. Гэта вершы-скарспелкі, і вельмі дзіўна, што яны з'яўляюцца з-пад пера такога майстра, як М. Танк.

Нельга не спыніцца і на празаізмах, на штатпах, якія сустракаюцца ў яго творах. Вельмі празаічны, напрыклад, верш «Промова ў дзень адкрыцця помніка партызанам». Такія радкі, як «тут вечны знайшлі свой спачынак праслаўленыя партызаны, што ў пераможным баю жыцця свайго не шкадавалі, а мужна і самаадана ад ворагаў абаранялі свабоду, Радзіму сваю», вельмі цяжка назваць паэтычнымі. Па-збытуны ўсялякага паўчыца, а таму і паэзіі, і такіх радкі, як «здымілі трубы фабрык, гаралоў, зашумелі нівы рысавых палёў» («Блакітная рака»). Некаторыя публіцыстычныя вершы («Выянана партызаннае заданне», «Сталін даў нам арміюны крылы») не ўспрымаюцца з патрабаванай сілай, бо паэт не надзяліў іх душойна грамадзянскай палымінасцю.

Чытач ведае М. Танка, як выдатнага сатырыка. Дастаткова ўспомніць такія яго вершы, як «Раміж», «Гавораць, кат памер», «У нас іначай, як у Іспаніі» і іншыя, каб пераканацца, што паэт валодае магучай сілай сатырычнага слова. Дыпер, калі наша партыя разгарнула рашучую барацьбу супраць перажыткаў капіталізма ў свядомасці савецкіх людзей, вельмі важна вострай сатырай дапамагчы ёй у гэтай высокароднай справе. Шкада, што М. Танк не развівае гэтай жанры сваёй паэзіі. У мінулым годзе ён не напісаў ні аднаго сатырычнага верша.

Такія поспехі і недахопы аднаго творчага года паэта.

У горад на вучобу. Карціна мастака С. Ткачова.

Любоў да жыцця

Малады мастак А. С. Ткачовы напісалі за апошні час некалькі карцін, пейзажаў, выканалі ілюстрацыі да паэмы С. Шчыпачова «Паўлік Марозаў». Іх работы вылучаюцца свежасцю думкі, жывапісным характарам, адчуваецца любоў да наваколнага жыцця, жаданне мастакоў пранікнуць у глыбіню таго, аб чым яны нішчыць.

У пейзажах «Асваенне новых зямель», напісаных у ваколіцах вёскі Нізак Уздзенскага раёна, А. Ткачоў набліжаецца да вобразнага адлюстравання роднай прыроды, добра знаёмай і блізкай яго сэрцу.

Пейзаж напісаны з прафесійным умельствам. Адчуваецца свежасць пісьма, характэрна тону. Апошні, далыні план найбольш удалы. Але вершы план неадпрацаваны. Слаба выяўлена форма дрэваў, якія паказаны справа і расшыпаны плямамі на фоне пейзажа.

Лепшай работай можна лічыць карціну С. Ткачова «У горад на вучобу», якую ён напісаў да дэкадэйна выставы ў Маскве.

Шмат чаго ўласна адчуцтва і перажывання выяўлена ў карціне. Пасярод вядзіцы каля грузавой аўтамашыны бацькі і іх знаёмыя вырашліца на вучобу юнакі. Мы бачым хваляванне, з якім сыны паўдаюць сваіх бацькоў. На настрою сямноўна відзець, што яны вернуцца праз некалькі гадоў у калгас з новымі ведамі. Сюжэт твора адлюстроўвае асабліва сучаснага калгаснага жыцця. Карціна паказвае імкненне калгаснага моладзі да вучобы. Кампазіцыйнае адносіна асноўных элементаў твора дазваляе лёгка ўспрымаць сюжэт карціны, узабачаны жывапіснай трактоўкай вобразнаў, удала вырашаным вясковым пейзажам.

Уся карціна напісана ў прыемнай срабрыстай гаме.

Гэты першы значны твор мастака пасля дзюльмнай карціны не пабаўлены і не дэкапаў. Недасканала намалеваны твары змобных людзей, не знойдзена канчатковае

месца некаторых дэталей твора, недастаткова адчуваецца матэрыяльнасць прыроды.

Найбольш удалася мастаку серыя ілюстрацый да паэмы С. Шчыпачова «Паўлік Марозаў», якая выканана ім сумесна з братам А. Ткачовым.

Трапнымі рысамі ствараюць мастагі вобраз Паўліка з яго багатым душойным светам, удумлівым позіркам. Тэхніка малюнка вугалем, якой Ткачовы надраўна выдольваецца, стварае ўдалую ігру кантрастаў чорнага і белым. Кожны штырх разлічаны на выразанасць, на лепшую ўспрымальнасць вобраза.

Не ўсе малюны аднолькава ўдалыя. Лепшыя з іх — «Партрэт Паўліка Марозава», «На ягады», «Калі кастра», «Комуністы». Самы моцны па выразанасці малюнак «Суд».

Але ў некаторых работах А. Ткачова адчуваецца паспешлівасць. Адбітак паспешлівасці існуе і на карціне «Паўлік Марозаў», у сюжэтыўна аснове якой паглядзены багаты жыццёвы матэрыял.

Магчымасці для паказу вобраза Паўліка былі вельмі шырокія. Аднак у карціне шмат непатрабнага і некакладнага. Кампазіцыйна няправільна размешчаны вобраз маці, якая стрымлівае дзеянне Паўліка, закрыўшы яго світкі. Пляч маці выкілае паучуцё саптыментальнасці, адцягваючы ўвагу ад главоўнага — выкрывцы Паўліка антасавецкіх учынкаў бацькі.

Кампазіцыйны карціны псуе мноства належнай нагрукі і толькі запануюць месца, як каларовы кампанент.

Графічныя і некаторыя жывапісныя работы С. і А. Ткачовых сведчаць аб іх значных творчых магчымасцях, якія трэба выкарыстаць больш глыбока і разнастайна.

П. ГЕРАСІМОВІЧ.

Выстаўка чэшскай і славацкай кнігі

Над уваходам у Маскоўскі Дом інжынера і тэхнікаў — дзяржаўныя флага Чэхаславацкай народна-дэмакратычнай рэспублікі і СССР. У сямі залах будынка разгорнута падрыхтаваная Міністэрствам інфармацыі і культуры-асветлімай работы Чэхаславацкай рэспублікі экспазіцыя выстаўкі чэшскай і славацкай кнігі.

На гэтых экспаненцыа каля трох тысяч кніг. Багата прадстаўлена палітычная мастацкая і навуковая літаратура. Творы класікаў марксізма-ленінізма выдаюцца ў Чэхаславацкай савецкай кнігарні «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)» вышаў у 18 выданнях тиражом 746 тысяч экзэмпляраў.

«Нашы самыя дарагія госці» — так называецца стэнд аб рускіх класіках і савецкіх пісьменніках. Тут багата ілюстраваных кнігі Гоголя, Гагарова, Тургенева, Горькага, Маякоўскага і дзюіх пісьменнікаў. У 1951 годзе ў Чэхаславацкай было выдольна ў перакладзе на чэшскую і славацкую мовы 1500 твораў савецкай літаратуры тиражом 21 мільён экзэмпляраў.

У рэспубліцы адкрыта 25 спецыяльных магазінаў «Савецкая кніга», дзе прафунная Чэхаславацкай набываюць кнігі, атрыманыя з Савецкага Саюза. Разгорнута вялікая сетка народных курсаў па вывучэнню рускай мовы.

Шырока прадстаўлены на выстаўцы кнігі лаўрэатаў дзяржаўнай прэміі Мары Гуймінавай, Іркы Марька, Яна Костра, Іркы Гауфера, Яна Дрды, Ярымі Глазаварвай і дзюіх.

У апошніх залах выстаўкі паказаны поспехі гідракультураванія і падыграфічнай тэхнікі Чэхаславацкай.

Выстаўка чэшскай і славацкай кнігі ў Маскве з'яўляецца наглядным сведчаннем міжнародных сувязей паміж народамі СССР і Чэхаславацкай. Яна паказвае росквіт культуры чэхаславацкага народа, які паспякова будзе сацыялізм.

Творы беларускіх пісьменнікаў на рускай мове

У Маскве, у выданні Дзяржаўнага выдавецтва мастацкай літаратуры, вышла ў перакладзе на рускую мову кніга лаўрэата Сталінскай прэміі Аркадзя Куляшова. У кнізе змешчаны вершы, баллады і паэмы ў перакладах М. Ісакоўскага, А. Твардоўскага, М. Святлова, Я. Хелемскага, А. Сафрсенава, Д. Кавалёва.

Кнігу вершаў Пімена Панчанкі выпусціла Ленінградскае аддзяленне выдавецтва «Савецкі пісьменнік».

Аўтарызаваны пераклад вершаў на рускую мову зроблены А. Пракоф'евым, Я. Мазальковым, М. Камісаравым, П. Кабзарушкім, У.с. Раждзественскім, А. Чываліхіным, Н. Браўнам, Б. Кежунам.

Трыццацітысячным тиражом Дзяржаўнае дзялячае выдавецтва выпусціла для дзяцей сярэдняга і старэйшага ўзросту кнігу апавяданьня Тараса Хадкевіча «За сінім лясам». Аўтарызаваны пераклад на рускую мову П. Кабзарушскага, малюны мастака Н. Шэбэргстава.

(Наш кар.)

Апавяданне Збаламуціўся

— Так, бывае, — задумліва прамовіў Змітро Паўлавіч, калі мы прыгадалі гісторыю аднаго нашага агульнага знаёмага, у ядлаўнім мінулым даволі вядомага адказнага работніка, які заўважэ, перастану прыслухоўвацца да крытыкі, лічыцца з людзьмі і, зразумела, атрымаў па заслугах.

— Іншы раз, — прадаўжаў Змітро Паўлавіч, — сочыш за ростам чалавека, рудуецца за яго, і раптам ён, як кажуць, спатыкнуўся. Але спатыкнуўся нібыта зварок, свядома. Направілі яго — памыліўся, моў, таварыш, а ён паўтарыў тое-ж самае ды яшчэ раз паўтарыў...

Мы сядзелі ў кабінце Змітра Паўлавіча, куды зайшлі з раённай нарады калгаснага актыву. Змітро Паўлавіч таксама ўдзельнічаў у нарадзе — ён рабіў даклад і заключнае слова, але дахаты не паехаў, а запрасіў нас да сабе ў кабінет і дыпер, крыху змораны і разам з тым задаволены, што нарада прайшла жыва і цікава, гаварыў з намі аб справах, якія не мелі дачынення да яе.

— Навошта далёка хадзіць, — з хвілінаў памалчуўшы, сказаў ён. — Вы заўважылі жанчыну з калгаса «Святанне», што выступала сёння? Яна — загадчык МТФ у калгасе і сакратар партарганізацыі. Правішча яе лагуцкая, але часцей за ўсё ў нас яе завуць Лідай Іларэўна.

Ні правішча, ні імя ні аб чым нам не гаварылі. Аднак мы ўспомнілі невысокую, спінаў на выгляд жанчыну гадоў пад сарака на трыбунах нарады. Гаварыла яна ціха і як-бы крыху бінтажылася — усё папраўляла хустку, што з'язджала на плячэ. Слухалі яе ўважліва — у зале стаяла поўная цішыня, і голас жанчыны чуен быў ва ўсіх кутках.

Калі яна сыходзіла з трыбуны — большасць залы праводзіла яе воплескамі. «Іхна-ж адносіна мае лагуцкая да той тэмы, на якую мы размаўляем?» — падамаў я.

— Тут справа не ў Лідай Іларэўне, — відзець, заўважыў маё недаўменне Змітро Паўлавіч, — а ў чалавеку, з якім яна доўгі час была звязана. Мабыць, вы чулі

з боку Антона, і залішняй яго даверлівасці, але такога — ніколі.

— Нематчына стала жыць з ім, — кажа яна далей. — Пачаў бясеконца чапляцца: ты, кажа, адстала, з табой у людзі ніякай выйдзі і да сабе каго запраціць, а ў мяне бачыш, моў, якое асроддзе... Магчыма, я і адстала, але-ж ён сам вынаваў і ў гэтым. Я з-за яго ледзь механічна з партыі не выбыла. Ні на вучобу, ні на работу не пускаў! — твая справа, кажа, — дом, а ўсё астатняе — гэта мой клопат.

— Я напіраў на Лідаю Іларэўну і здзіўляўся: можа ў душы яе ў гэты час будыла бора, але гаварыла яна спакойна, як аб перажытым і даўно вырашаным. — Думала я, што гэта ў яго вынававаецца, нервы. Але не — прыглядзлася я, а ў яго ўжо і жанчына ёсць на прыкмеце. Вышла і я тады з раўнавагі. Хоць! — кажу. — Без цябе жыла ў вайну і гадывала дзяцей, пражыву і цяпер. Вы думаеце, ён абуріўся, пакрыўдзіўся? Дзе вы бачылі!.. Урадаваўся нават...

— А з дзямці які? — спытаў я, усё яшчэ ўражаны гэтай нечаканасцю. — Віда паступіў у інстытут у Ленінградзе, а Галю я забрала з сабой. — Ну і як ты мяркуеш жыць, Ліда? — А што я беларучка якая, ці што? — адказвае. — Старыя ў мяне ў вёсцы, пажыву ў іх, агледжуся, а там знайду і да чаго рой прылясці...

— Што-ж, — кажу, — не паручу, калі ўжо так атрымаецца. А нагрукку мы табе знойдем — было-б жаданне. — Вось і добра, — аж пасвятлела яна. — Мінус некаторы час. Выпала мне паездка ў Мінск. А калі едзеш у цэнтры заўсёды знойдзецца куча розных спраў. Зайшоў я ў адно міністэрства. Выходжу адтуль — пасустрач Рамашка. Ходзі і грузны ўжо, але свежывалены, падчарнуты і ў самыя бестурботным хлацёнцы настраі.

— А-а, Змітро! — крычыць яшчэ зводла. — Здароў, брат, здароў!.. Якім чынам? — Самыяныя зямны ў цябе, Антон,

чыў я, — заўважыў я між іншым. — Так, так, неспрымна, — кажа, — але з Лідай жыць больш не мог. Не жыць, а ліха ведае што... — Хіба аднаму лепш? — запытаў я. — Дык я жаніўся, — не мігнучымі вочкамі, адказвае Рамашка. — Жонка — чудовы чалавек. Знаходка. З інтэлігентнай сям'і, адна дачка ў бацькоў. Інстытут замежных моваў скончыла. Не працуе яшчэ, прадаў, — някай год які адначне. — А Ліда, дзеці? — І перад ім свой абавязак выконвае: выслаю ітмесцад грошы Віктару і Лідзе на Галю. — Лёгка гэта ў цябе вышла, — вырвалася ў мяне. — Не лёгка, — прызнаўся ён, — у райкоме разбіраў... Далі вымову. Жаніўся, можна сказаць, з вымовай. Я хачу на гэтым і развітацца, але Рамашка рашуча затрымаў мяне. — Заедзем хоць на поўдзінны, — кажа, — маўшыа тут, паглядзіш, як я жыву. Дыплацінасць авалодала мной — згадзіўся.

— Праехалі. Узнімаемся на трэці паверх, зьонім. Адчынае маладз дзюўчына — хатняя работніца. Цішыня, хоць-бы муха дзе зазвінала. Распіраемся. Антон паціхеньку ступае ў наступныя дзверы. — Заходзьце! — далейці адтуль малодзі і досьці-такі прыемыці голас. — Маленькая кнолаж жанчына ў стракатых да болу ў вачах шоўнымым халаде сядзела на тахце, падкляўшы пад руку падушку і пакурчывыні ногі. Малады, але старанна расфарбаваны твар. Пацерці на шыі. Залатая брошка. Кольцы на доўгіх, тонкіх пальцах. Яна ўскоквае, знаёміцца са мной і зноў прымае тое-ж становішча, у якім мы яе засталі. Далікатна запрамае мяне сесці побач. — Работніца падае з кухні прыборы і стравы, Антон рассяўрае ўсё гэта на сталае, а мы з Лорай, як яна назвала сабе, размаўляем. — Адкуль я прыхаў? З такой глушы? — У-ух! Ці ёсць там хоць кіно? А тэатр? Ніяка? Куды? Самадзейнасць? Ах, і надучыла мяне гэтая самадзейнасць яшчэ ў інстытуце. А што бачыў ў Мінску? Не хадзілі нікуды? Не было часу?.. Бедны вы, бедны! А мы з Тонем дыпер ні адной завінкі ні ў кіно, ні ў тэатры не працу-

скаем. Інакш ад жыцця адстанеш...

— Не пануе мне, брат, у сямённым жыцці. Лора — дрыць. Пустышка. Кі нуў — ну яе...

— «Ага, апамятаўся, — мігннула ў мяне думка. — Зараз, відзець, спытае пра Лідаю Іларэўну, пра Галю. Можна прымырыць папрасіць...». Не, і словам не закінуць аб іх. Загаварыў пра нейкую новую знаёмую, на якой жаніўся-б, але жаніцца яшчэ раз — значыць... Не ведае, што і рабіць.

— Слухай, Рамашка, — кажу, — я не поўг, каб ты мне спавідаўся — раз. Падоўга, я і слоў не знаходжу, як назваць цябе. А па-трэціе — бывай! — найпоў ад яго.

«Збаламуціўся», — не выходзіла ў мяне з галавы слова, якое я ўпершыню пачуў ад Лідай Іларэўны.

Аж не мінула і трох месяцаў, як Рамашка — добры дзень! — узаснай персоннай завальваецца да мяне. Выгляд у яго на гэты раз навуры: галава яшчэ больш аблысела, маршчакі на ілбе і на шчоках наглыбелі, апапа надаяўня паўната.

— Я да цябе, Змітро, — кажа, — як да старага сябра... Усё!.. Ледзь парбітэц утрымаў. Апошняяе напярэджанне і за жонка і за падбайнасць у рабоце. Ледзь пад суд не трапіў!..

— Чаго-ж ты хочаш ад мяне? — запытаў я.

— Прымыры з Лідай, — адказвае. — Ды і на рабоце я магу застацца тут-жа ў раёне. З уліку мяне анілі... — О, не, — кажу, — позна. Як загрук, так і вылазь — нянек не шукай, не знойдзецца...

— Усё-ж з'еджу да Ліды... — Паспрабуй!..

Пасхаў, — і больш я Рамашкі не бачыў. Лідай Іларэўна, зразумела, не пусціла яго і на парог да сабе. А што яна

